

SLUTREPLIK

Av ULLA BONDESON

Eckart Kühlhorn (EK) återkommer märkligt nog med kommentar utan att försöka bemöta något av det centrala i den framförda kritiken och dessvärre med nya, missvisande uppgifter. Han går överhuvudtaget inte i svaromål beträffande de vetenskapsteoretiska och vetenskapsmetodiska invändningarna. Sålunda undviker han systematiskt frågan hur han kan acceptera erfarenheter och common sense som evidens vid utvärdering av allmänpreventionsteorin och tveksamma kvasi-experimentella studier vid utvärdering av förment positiva behandlingsåtgärder, samtidigt som han förkastar väldokumenterad kvasi-experimentell och experimentell forskning samt institutionsforskning avseende evaluering av påföljdernas negativa individualpreventiva effekter. Av hans slutkläm att döma har han fortfarande heller inte förstått skillnaden mellan effektforskning och institutionsforskning.

Genomgående har EK undvikit att ange på vilka *vetenskapliga kriterier* studier inkluderas respektive exkluderas i hans genomgång. De studier som åberopas som bevis för positiva rehabiliteringsresultat beskrivs av honom själv i kommittébilagan som icke invändningsfria. Även om de nu karakteriseras som om de »saknar uppenbara metodbrister«, så har EK helt missat min tidigare poäng, nämligen att dessa studier, som visar andra resultat än den överväldigande majoriteten av godkända studier i de internationella sammanställningarna, bör ha en överlägsen metodik för att kunna motverka den dominerande negativa tendensen i övriga studier, medan flera av dem tvärtom uppenbarligen lider av mera elementära metodbrister. Trots att de flesta av dessa sk lyckade behandlingsförsök gäller behandling i frihet konkluderar dessutom EK: »Enligt min mening kan man därför inte dra slutsatsen, ... att det saknas möjligheter till rehabilitering i anstalt.« (s. 45).

I sin kommentar refererar EK till tre svenska undersökningar som han dels misstolkar dels förlorat kontexten till. Bakgrunden var att han förkastade hela institutionsforskningen under hänvisning till att denna kommit till andra resultat avseende prisonisering än vad två svenska kvasi-experimentella studier uppgavs ha visat. Motsatt vad EK hävdar uppvisar inte ens dessa någon dissonans mellan effekter av frihetsberövanden och frihetsstraffens längd; de var inte heller upplagda för att mäta det senare. I Börjesons fall var den skillnad han först erhöi i återfallsfrekvens mellan kortare och längre frihetsstraff baserad på ett mycket litet antal individer och resultaten varierade också med olika återfallskriterier, med olika återfallsperioder och t.o.m. med de bägge påföljdstillfällena. Författarens naturliga konklusion efter *samtliga* dessa analyser är att resultatet var en *artefakt* och att olika brottstyper var den mest sannolika förklaringen (s. 184). På samma sätt förhåller det sig med Ahlbergs studie: resultaten varierar mellan olika kriterier som strafflängd, samlad ådömd tid och samlad anstaltstid; författarens slutsats lyder kort: »Resultatet är svårtolkat.« (s. 100).

Paradoxalt nog förkastar EK nu Mattson & Österbergs återanalys av Börjesons data med motiveringen att antalet individer i deras analys är för litet, ehuru samplet vid den här aktuella jämförelsen mellan frihetsberövande och icke-frihetsberövande påföljder är av en helt annan storleksordning än vid ovan beskrivna jämförelser mellan kortare och längre frihetsstraff. Till skillnad från de bägge tidigare refererade studierna har författarna här också utfört ett mycket

stort antal analyser på olika undergrupper efter varierande bakgrundsvariabler, där de utöver stegvisa regressionsanalyser utnyttjat statistiska metoder som klusteranalys, AID-analyser mm. Genomgående i sina analyser finner de den tendens jag tidigare citerat, nämligen att »frihetsberövande påföljder ger ökad risk för återfall« (s. 156). EK överskattar min clairvoyanta förmåga då han tror jag kan citera ur en rapport som jag enligt honom inte skulle ha läst!

Det är skada att EK i sin kommittébilaga och senare svar inte jämför frihetsberövande påföljder med alternativa sanktioner såsom böter, villkorlig dom och samhällstjänst, där recidivskillnaderna oftast är avsevärt större än vid jämförelse med skyddstillsyn. Men det bör också framhållas att även skillnader som icke är statistiskt signifikanta kan vara socialt signifikanta. T.o.m. om vi fått till resultat att det inte var någon skillnad i effektivitet mellan frihetsberövande och alternativa sanktioner, skulle dessa fynd kunna tala för de senare, om man nämligen samtidigt anlägger andra kriterier såsom humanitära och finansiella. De senare bortser EK från i sitt expertutlåtande, vari jag endast kunnat finna ett uttalande om kostnader där det angående en amerikansk försöksverksamhet sägs att »den intensiva frivården /är/ dyrare än fängelse« (s. 45). Det hade kunnat vara på sin plats att påpeka att anstaltsvården normalt är åtskilliga gånger dyrare än frivården och redovisa aktuell cost-benefit forskning på området. Om det nu dessutom skulle vara så att frihetsberövanden ger sämre resultat samtidigt som det innebär större lidande för de berörda och avsevärt utökade statsfinansiella utgifter, kunde det finnas anledning uppmärksamma detta i en utredning som har till uppgift att ta ställning till ett politiskt förslag angående minskat bruk av fängelse.